

*Яковлев Александр.Анатолійович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ЛЮДИНОЦЕНТРИСЬКА ПАРАДИГМА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ЗАСАДА ВСТАНОВЛЕННЯ УМОВ ПРАЦІ

В сучасних умовах основні проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина в трудовій галузі, можливості їх вирішення для розбудови інститутів трудового права на основі принципів верховенства права та законності в інтересах вимог громадян, встановлення умов праці з врахуванням усіх потреб працівника. Наголошено на необхідності функціонування ефективного механізму правового захисту прав та свобод

Більшість учених поділяє позицію, що людина, яка наділена правовими почуттями, природними правами та свободами, може сприймати юридичні справедливість та несправедливість. Крім того, людина міцно детермінована правовою системою, пов'язана з нею тисячами зв'язків – вертикальних та горизонтальних, що і визначає її правові якості. Поняття «людина» вживалося ще у Конституції Пилипа Орлика, а потім активно переходило із

⁶ Жернаков В. В. Кодифікація законодавства про працю: теоретичні засади і практика їх реалізації / В. В. Жернаков // Право та інновації. – 2016. – № 1. – С. 11–16.

⁷ Трудовий кодекс України : Законопроект № 1658 від 27.12.2014 р. (доопрацьований 20.05.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221.

⁸ Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971 р. — / Додаток до N 50

конституції в конституцію, з декларації у декларацію, внаслідок чого стало універсальним поняттям, передусім, у конституційному праві, проте з часом це поняття з'явилося і у інших національних галузях права, зокрема трудовому.

Стаття 3 Конституції України вказує, що людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. В Україні сьогодні активно розбудовуються інститути правової та соціальної держави. В правовій та соціальній державі права і свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності державних інститутів, які є відповідальними перед людиною за свою діяльність.

Ідеологія людиноцентризму або «людино-орієнтована» ідеологія, відповідно до якої держава має «служити» інтересам громадян, тобто діяти заради і в ім'я приватних осіб шляхом всебічного забезпечення пріоритету їх прав, свобод та інтересів у публічній сфері, останнім часом набула поширення на сторінках наукової літератури та визнання на рівні влади. Усе частіше від політиків та чиновників, суддів та депутатів можна почути заклики до орієнтації держави у процесі її функціонування на людину і громадянина, на їх запити та сподівання.

Таку тенденцію, безумовно, варто вітати і по можливості долучатися до її впровадження у життя, у тому числі через підготовку відповідних наукових публікацій, коментарів до законодавства тощо.

Європейська за своєю цивілізаційною належністю нація Україна має спиратися у своєму розвитку на європейську людиноцентричну систему цінностей, яка не раз доводила свою ефективність. Чергове її підтвердження – успіх наших сусідів, країн Центральної і Східної Європи, які продемонстрували динамічний випереджальний розвиток і стійкість суспільства в умовах кризи. У європейському світогляді інтелект, освіта, професійний досвід, соціальна мобільність беззаперечно визнаються головною складовою національного багатства та основним ресурсом соціально-економічного розвитку. В останні десятиліття до цих традиційних індикаторів конкурентоспроможності додалась здатність до креативності та інновацій у професійній діяльності і соціальному житті, запорукою якої є високий творчий потенціал суспільства. Виходячи з свого європейського вибору, Україна започатковує процес змін, поділяючи основні ідеї і принципи Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Європейської соціальної хартії, покладаючи в основу свого подальшого розвитку інтереси людини, її прагнення жити і творити в гармонії зі своїми цінностями, з суспільством і природою. Спираючись на цей підхід, Україні необхідно суттєво змінити бачення ролі людини в політичному, економічному і соціальному житті країни.

В умовах глобалізації людиноцентризм – це нова якість філософсько-освітнього розуміння ролі людини, котра сьогодні переважає як масштаби класичного антропоцентризму, гуманізму, моралізму, так і філософської антропології і персоналізму, оскільки виходить за їх межі. Тому людиноцентризм водночас є новою якістю інноваційного мислення людини, котра переважає масштаби гуманізму та виходить за межі філософської антропології. Перехід до нового «людиноцентричного» та ціннісно-орієнтованого суспільства можливий лише за умови переосмислення базових засад та орієнтирів побудови, функціонування й розвитку соціальних інститутів.

Трудові відносини в умовах стрімкого реформування економічного й політичного ладу України з неминучістю зазнають суттєвого коригування. У зв'язку з цим постає завдання наукового осмислення змін і вироблення єдиних підходів до системи трудового права в цілому.

Панівною ідеєю реформування трудового законодавства з врахуванням соціально-економічних змін, побудови ефективного механізму діяльності органів державної влади в галузі трудового права має стати форма відображення закономірних зв'язків та зовнішнє вираження трудових відносин, що базуються на непорушності прав та свобод людини і громадянина, спрямовані на перетворення державно-правового механізму забезпечення прав людини в сфері праці.

Глобалізація світових процесів поклала початок реформування трудового законодавства України шляхом імплементації норм міжнародного права в галузі трудових відносин в

українське національне законодавство; приведення норм трудового законодавства до єдиної системи; адаптації українського законодавства до законодавства Євросоюзу.

Забезпечення прав людини в сфері праці відбувається шляхом втілення у життя складного правового комплексу – механізму їх забезпечення. Тому, здійснюючи дослідження права на працю, та похідних від нього прав, першочерговим завданням є з'ясування механізму його забезпечення. Оскільки лише проголошення права Основним Законом держави не свідчить про можливість його безперешкодної практичної реалізації.

Високий рівень нормативного закріплення прав і свобод людини в державі не завжди доповнюється ефективною системою їх реалізації, тому однією з головних політико-правових проблем на сучасному етапі є забезпечення практичного втілення юридичних приписів в галузі прав і свобод людини і громадянина. Соціальне призначення такої діяльності обумовлено потребою у створенні належних умов для набуття прав на працю реального характеру.

Серед всіх елементів механізму гарантування прав громадян на працю, діяльність державних інститутів необхідно виокремлювати та наголошувати на їх особливому значенні.

Це пояснюється особливою роллю держави у захисті прав людини. Саме держава завдяки своїм інститутам може гарантувати перехід від пасивного визнання суб'єктивного права в його реальне здійснення. Мета української держави сьогодні – досягнення реальної забезпеченості прав і свобод людини і громадянина в сфері праці.

Принцип визнання людини, її прав і свобод найвищою цінністю повинен надавати визначальний вплив на всю діяльність демократичної держави. Держава в умовах дії цього принципу не має права в своїй діяльності виходити за встановлювані ним кордони взаємин з людиною. Інтереси захисту людини, її прав і свобод вимагають від держави активних дій і надання йому відповідних прав на випадок можливих порушень прав і свобод людини в повсякденному житті.